

סד. לא איברי לילה אלא לגירסא.

בגמ' עירובין ס"ה ע"א, אר"י לא איברי לילה אלא לשינתא, ארשב"ל לא איברי "סיהרא" (אור הלבנה) אלא לגירסא.

סה. לא עביד קודשא בריך הוא ניסא למיגנא.

[אוצר החכמה]

מאמר זה איתא בכמה ספרי דרוש וחסידות, וכעין זה בזוה"ק מקץ ר"א ע"ב, אלין תריין ניסין לאו אינון למגנא. וגם בדומה בדרשות הר"ן דרוש ח', וכצורתו מובא כמ"פ ביש"מ עה"ת, עיין פ' אמור, ד"ה ולי נראה.

סו. לאו מר בר רב אשי חתים עלי'.

ובלשון הגמרא, יבמות כ"ב ע"א, לאו מר בריה דרבנא חתים עליהו, (ושם מדבר מרב אשי).

סז. לב מלכים ושרים ביד ה'.

[אוצר החכמה]

אין זה פסוק, ובמשלי כ"א, לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו, וכצורתו נאמר בסליחות של יום ד' לעשי"ת, "פלגי מים בידך לב מלכים ושרים, הטה לבם לצדק מישרים.

סח. ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא.

ובלשון הגמרא תענית ט'. מי איכא מידי דכתיבי בכתובי, דלא רמיזי באורייתא. ובזוה"ק פנחס רכ"א ע"א כתובים דברים נוראים על זה. – כמה תקיף חילא דשמא קדישא תקיפא בכל ארעא, וכמה חביבין מילי דאורייתא, דלית לך מלה זעירא דלא תשכח לה באורייתא, ולית מלה זעירא דאתיא באורייתא דלא נפקת מפומי דקב"ה. – והן הנה הדברים הכתובים בפתחת הרמב"ן על התורה, וז"ל זה אמת וברור הוא שכל התורה מתחילת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של הקב"ה לאזנו של משה, כענין שנאמר (ירמ' ל"ו י"ח) מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו, עכ"ל. וכלשונו מובא בחת"ס יו"ד סי' שמ"ט ובשבות יעקב ח"א סי' כד.

סט. למה נקרא שמו חזיר, שעתיד הקב"ה להחזירו לישראל.

ביפ"ת ויקרא פי"ג סי' ג', וכן בס' ערכי הכינויים לבעל סה"ד, ערך חזיר, כתבו, שמאמר זה לא הי' ולא נברא, ולא נמצא בשום מדרשים, ובריטב"א קידושין מ"ט ע"ב כתב דקאי על אדום דכתיב בו יכרסמנה חזיר מיער, ונקרא חזיר לפי שעתיד הקב"ה להחזירו לעתיד לבוא. וכן כתב החת"ס, תורת משה פ' ראה, בד"ה את החזיר. – ודבר זה מבואר במדרש ויק"ר שמיני סוף פרשה י"ג, למה נקרא שמו חזיר, שמחזרת עטרה לבעלי' הה"ד ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, וכעיי"ז במדרש קהלת פ"א כ"ח, שעתיד להחזיר הגדולה והמלכות לבעלי'. ואולם באוה"ק פ' שמיני פי"א כ', שהחזיר לעת"ל יעלה גרה ויחזור להיות מותר, ועיין בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תתכ"ח, ובמדרש תלפיות, ענף טומאה, ובילקוט הגרשוני ח"ג בסופו.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

ע. מאן דיהיב חיי יהיב מזוני.

ובלשון הגמרא, תענית ח' ע"ב, כי יהב רחמנא שובע לחיי יהיב. וזהו מימרא דרבי שמואל בר נחמני שהי' בימיו כפנא ומוותנא (רעב ומגיפה) ואמרי היכי נעביד ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול, ועל זה אמר רשב"נ ניבעי רחמי אכפנא – דכי יהב וגו' וברש"י, דליתב שובעא, ומוותנא ליבטל ממילא – דאינו מביא שובעא כדי להמית בנ"א אלא כדי שיחיו.

עא. מאן מלכי – רבנן.

לשון המהרש"א ברכות ד' ע"א, ואדברה בעדותיך נגד מלכים, כמ"ש מאן מלכי רבנן, וכן בב"י או"ח סי' א' ולא נמצא בש"ס, ובדומה בגמרא גיטין ס"ב ע"א, רבנן איקרי מלכים, ובגדרים כ' ע"ב, רבנן איקרי מלאכי השרת.

וע"ד אגב, עה"פ וישלח מלאך (במדבר כ' ט"ז) פרש"י, זה משה, מכאן שהנביאים קרואים מלאכים, ואומר והיו מלעיבים במלאכי האלקים. ועיין אוה"ק נשא ז' כ"ד, דין אבא למלכא. אח"ח 1234567

עב. מה שיעשה הזמן לא יעשה השכל.

מאמר העולם, ובשו"ת חוט השני סי' קי"ב ב', כתב הלשון "מה שיעשה הזמן יעשה השכל, ובדומה יש מאמר החכם, מובא בכת"ר י"ט, דכ"ה, יש מה שיעשה הזמן יורה השכל, הקדם השכל לזמן, ותנצל מכל נזק וזעם. ובתולדות יצחק לזקנו של הב"י בפ' וישב כתב שהמנחמים אומרים לאבלים: מה שיעשה הזמן יעשה השכל.

עג. מחזיק באזני כלב ומתערב על ריב לא לו.

ובלשון הפסוק משלי כ"ו י"ז, מחזיק באזני כלב עובר מתעב"ר על ריב לא לו.

עד. מיום שחרב ביהמ"ק ניטל טעם בשר וניתן לעצמות.

מובא בפענח רזא, פ' בא.

עה. מנהג ישראל תורה.

בתוס' מנחות כ' ע"ב, הלשון, מנהג אבותינו תורה. וכצורתו מבוא בפרדס רש"י, וכן בריטב"א ב"ב פ"א ע"א, ובמט"א סי' תר"י י"א. ובבית יוסף טואו"ח סי' קכ"ח אות ז' כתב הלשון ומנהג ישראל תורה היא, וגם בב"י יו"ד סי' ל"ט, בשם הרשב"א, מנהגן של ישראל תורה היא. – ועוד, בירושלמי פסחים ד' א' ופרד"א מ"ה, וגם ברש"י מגילה כ"ה ע"ב, איתא, מנהג נשים תורה היא. וגם ברמ"א יו"ד סי' שע"ז ס"ד בשם מהרי"ל כ' ומנהג אבותינו תורה. וע"ד אגב, כ' הרשב"א בתשובה סי' ט', כל דבר שיש בקבלה בפי הזקנים והזקנות יש בו סמך ומקור.

עו. מנהג עוקר הדין.

בלשון השו"ע חו"מ סי' רל"ב סעיף י"ט, מנהג מבטל הלכה, ומסיים שם, ודוקא מנהג ותיקון, <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

אבל מנהג שאין לו ראי' מן התורה אינו אלא כטעות בשיקול הדעת.

ודורשי רשומות נתנו על זה המאמר רמז צחות במ"ש בגמ' ע"ז נ"ד ע"ב, הרי שגזל סאה של חיטים וזרעה בקרקע "דין הוא" שלא תצמח, אלא "עולם כמנהגו נהוג" והולך, ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין, הרי שבא וכו' "דין הוא" שלא תתעבר, אלא "עולם כמנהגו נהוג" והולך, ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין, רואין מזה שגם בהנהגת העולם, מנהג עוקר הדין.

עז. מעשה אבות סימן לבנים.

מאמר העולם. וכעין זה באבע"ז בראשית י"ט ח', כמעשי אבות יעשו בנים. ובדומה בגמ' סוטה ל"ד ע"א, מה האבנים האלה לכם וגו', סימן לבנים שעברו אבות את הירדן. וכן בדומה בתנחומא לך, וברמב"ן לך י"ב ו' – ולהעיר שהר"ת של זה המאמר הלא הוא האותיות של הס"מ, וביארו בספרים שאם שמו מהופך ולא כסדרן בזה יש כוח לנצחו, וכן נמצא בפסוק אתה סתר לי מצר תצרני, וכן בלשונו של יעקב אבינו, לית אנא מוביד סבריי מן ברייא. והבן. והמאמר כצורתו מובא במהרש"א חגיגה ה' ע"ב ובמהרש"א ע"ז ח' ע"ב, ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ע"ה.

עח. משנה מקום משנה מזל.

בגמ' ב"מ ע"ה ע"ב וכן בירושלמי שבת ו' ט', הלשון, דביש לי' בהאי מתא ולא אזיל למתא אחריתי וכו' שני המקום גורם, ובס' שעשועים ב' י"ט, הלשון, המשנה את מקומו ישתנה מזלו. וכעין זה

עט. מתוך שבחו בא לידי גנותו.

לשון האלפס מס' שבת, פ' במה מדליקין, ובגמ' ב"ב קס"ד ע"ב, הלשון, לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו שמתוך טובתו בא לידי רעתו, וברש"י, בא לידי רעתו, לידי גנותו, מתוך שמרבין בשבחו מזכירין שם גנות שבו. וגירסת הרי"ף אל יספר אדם בשבחו של חברו, ובזה"ק ויחי, דף רל"ב ע"ב, הכי תנינן מאן דמשבח לאחר אצטריך לשבחא לי' כפום יקריה, וכפום יקרי' הכי אצטריך שבחי', ותנינן מאן דמשבח לאחרא בשבחא דלית בי', הוא גלי גנותי' וצבי לגלאה לי' – "דמגו שבחי' אתי לגנותיה", ועיי"ש בדרך אמת, וע"ז אמרו הדרשנים שלכן אחכז"ל מקצת שבחו בפניו, כי המקצת השני הוא כבר "גנותו" ודפח"ת.

פ. מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה.

ברש"י שמות י"ב י"ז בשם מכילתא, ושמרתם את המצות, – כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות, אלא אם בא לידך עשה אותה מיד. ובגמ' יומא ל"ג ע"א, אין מעבירין, פרש"י במכילתא ושמרתם את המצות, קרי בי' את המצות, לא תמתין לה עד שתחמיץ ותיישן. ובדומה, גמ' פסחים ד' ע"א, זריזין מקדימין למצות, ובספר חסידים סי' תנ"ט כתב, וכן דרשו חכמים אם באה מצוה לידך אל תניחנה להחמיץ, ובס' משיבת נפש עה"ת ע' קצ"ו, כתב הלשון כיון שהגיע מצוה לידך אל תחמיצנה.

קצ"ו, כתב הלשון כיון שהגיע מצוה לידך אל תחמיצנה.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

פא. נייתי ספר ונחזה.

בלשון הגמרא, קידושין ל' ע"א, ובשבת מ"ט ע"ב, ניתי ספר תורה ואימנינה.

פב. סוף גנב לתליה

לא נמצא זה הלשון, ובמדרש קה"ר פ"ז מה. אות כ' מדבר בליסטים, לקיש לסטים בכיר לצלובים, כלומר, האחרון שכנגבים הוא הראשון לתליי'. ובבן סירא פ"ב איתא, הולך רכיל ולומד לשונו לדבר שקר, בוז יבוזו יותר מהגנב, וסוף שניהם לתלי'.

פג. סוף מעשה במחשבה תחילה.

לשון הפיוט בלכה דודי. ובחזק"ל בהקדמה כ' תחילת המעשה סוף המחשבה. ובכוזרי סוף מ"ג, כ' תחילת המחשבה סוף המעשה. ובירושלמי סוטה פ"ה, הלשון, החכם הזה עד שהוא בראשו של דבר הוא יודע מה בסופו. וזהו כעין "איזהו חכם הרואה את הנולד". ובצרור המור פ' ואתחנן כ' אין התחלה בלא סוף.

פד. סכין מסוכן ביד חכם, וכ"ש ביד שוטה.

מובא בספר התשבי, ערך סכין.

פה. סתם מקשן עם הארץ – ויש בלשון סתם עקשן עם הארץ.

מובא בשו"ת חות יאיר סי' רי"ט, הגהות היעב"ץ במבוא התלמוד, דף מ"ה. ושם כ' אומרים שסתם מקשן ע"ה ור"ל שאם הי' יודע לא הי' מקשה. והמכוון בזה שעושה עצמו כאינו יודע כדי לעמוד על השורש והאמת. ובתוס' ר"ה דף כ"ו ד"ה אקרי, כתב בתוה"ד, שטות להקשות וקל להבין. ובעי"ז בפסחים פ"ד ע"א, דרמי לך הא לא חש לקמחי, פי' מי ששאל לך קושיות כאלו אין מבחין בין טוב לרע.

פו. עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.

מאמר העולם, ולא נמצא כצורתו. וכעין זה איתא בספרי, דברים א' א', עתידה אר"י להיות מתרחבת ועולה מכל צדדי' כתאנה, ושערי ירושלים עתידין להיות מגיעין עד דמשק. ובילקוט שמעוני ישעי' רמז תק"נ בשם פסק"ר, הלשון, עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל, וארץ ישראל ככל העולם כולו. וכלשונו בצורתו נמצא כתוב במלבים, ארץ חמדה, סוף פ' במדבר.

פז. עד מאה ועשרים שנה

זאת הברכה הוא שמברכין לכ"א שיאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, עד מאה ועשרים שנה. וביסודו הוא נמלץ עפ"י הפ' בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, פרש"י עד ק"כ שנה אאריך להם אפי'. ובאבע"ז שם כ' יש אומרים שזה קצב כל אדם ואם מצאנו יותר כן מצאנו מעט, רק על הרוב ידבר, ואין זה אמת, כי הנה שם חי שש מאות וכל הדורות אחריו חיו שנים רבות, ובימי פלג חסרו השנים. וברמז נתנו סימן עפ"י הגמ' חולין קל"ט ע"ב, משה מן <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

התורה מנין, בשג"ם הוא בשר, פרש"י בשגם בגימטריא משה, וכך היו ימי חיי משה, מאה ועשרים שנה.

אה"ח 1234567

ולפלא לציין לשון הירושלמי נזיר פ"ז ה"ב, למאה ועשרים שנה (גוף האדם אחר מיתתו) חוזר לתרווד אחר רקב, דהיינו שאז אחר ק"כ שנים למיתתו גופו נרקב וחוזר לתרווד אחר רקב, לכף אחת עפר, וכנראה שמיידי בבשרו של אדם כלשון הכתוב בשגם הוא בשר, ולא מדבר מעצמותיו, כי הלא מצאו בקברות עצמות שלימות של הגוף גם אחרי אלפים שנה ויותר. ולציין ממדרש (מובא במכלול) ברית כרותה למת שאינו מתקיים יותר מק"כ שנה.

ועוד זאת כמובן שכל זה הוא חוץ העצם לח שאינו נרקב לעולם, ועל ידו נזכה לתחיית

המתים.

אוצר החכמה

פח. פשוט נבילתא בשוק – ואל תצטרך לבריות.

תחילת המאמר נמצא בגמ' פסחים ק"ג ע"א, ומסיים – ושקיל אגרא ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא – והמאמר, ואל תצטרך לבריות, נזכר באותו דף במאוחר, עשה שבתך חול, ואל תצטרך לבריות. וגם בגמרא שבת ק"ח ע"א, ובבא בתרא ק"י ע"א איתא, לעולם ישכיר אדם עצמו לע"ז [עבודה שזרה לו] ואל יצטרך לבריות, כדאמר לי' רב לרב כהנא, נטוש נבילתא בשוק ושקול אגרא, ולא תימא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא, ועיין בירושלמי ברכות פ"ט ה"ב, ובסנהדרין פ"א ה"ב.

פט. פתחו לי פתח כחודה של מחט – ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

חצי המאמר הראשון נזכר בשהש"ר פ"ה ג', ומסיים ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרנות נכנסות. ובפסיקתא רבה ט"ו ו', הלשון "כחריה של מחט". – וכל המאמר כלשונו בצורתו, מקורו בסידור, בסדר התשליך מהחיד"א, ובסידור יעב"ץ בשם גורי האריז"ל, ומובא גם בתפא"ש פ' ויצא. וכעין זה בלשון הגמרא עירובין נ"ג ע"א לבן של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלא נקב מחט סידקית.

ושמעתי לפרש בשם הר"ק מסאטמאר זצ"ל הלשון כפתחו של אולם ולא של היכל, כי האולם הי' צריך להיות כל זמן פתוח, אבל ההיכל הי' הרבה זמן סגור ומסוגר כלשון הפסוק, וכאן מבטיח הקב"ה שאפתח לכם פתח שיהי' פתוח לעולם והבן, ובזוה"ק אמור צ"ה ע"א, פתחו לי פתחא כחודודא דמחט, ואנא אפתח לכוון תרעין עלאין, זהו מקור הכי קרוב ונכבד.

צ. צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

לא נמצא בש"ס, ובלשון הגמ' מו"ק ט"ז ע"ב, הקב"ה גוזר וצדיק מבטלה, וכעין זה בגמ' שבת נ"ט ע"ב, וכתוב בהו בצדיקים (איוב כ"ה כ"ח) ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור, ובזוה"ק בהקדמה דף י' ע"א, קב"ה גוזר גזר דין און הכי משה גזר דין ואתקיימו, ותו דקב"ה גוזר גזרין וצדיקא דישאל מבטלין לון דכתיב צדיק מושל ביראת אלקים. וכצורתו מקורו במשלי ישראל אות ד"א תתק"מ.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

צא. צפרא דמרי טב.

מובא בספר חסידים סי' י"ח, ובשו"ע או"ח סי' פ"ט, ובמכלול המאו"פ כתב, ומסורת בידינו שכן נהג הבעשט"ק בכל בוקר כשקם ממטתו ורחץ ידיו, קרא צפרא טבא למרי, ואמר כי מימרא זו מסוגל להתקשר עם רבון העולמים.

צב. צרת רבים חצי נחמה.

¹²³⁴⁵⁶⁷ תחכמה

בלשון החינוך מצוה של"א, מביא, צרת רבים נחמה. וכן במהרש"א גיטין נ"ח ע"א ד"ה ועלי' קונן ירמי'. וכעין זה במדרש דב"ר ב' כ"ב כל צרה שאינה של יחיד אינו צרה, וכצורתו מובא בס' מלאכת מחשבת תבוא. ועוד שם, טובת רבים חצי יגון – וביסופין פכ"ב כ' ברעת השונא ימצא האיש חצי נחמה.

צג. קבל את האמת ממני שאמרה.

ברמב"ם הקדמה לשמונה פרקים, הלשון, שמע האמת ממני שאומרו. ויש שצינו בדמיונו מגמ' סנהדרין ק"י ע"ב, אסור למקרי בספר בן סירא, עכ"ז מילי מעליותא דאית בי' דרשין. ובצורתו במשלי חכמים ד"ט ס"ט, ומסיים – ואל תכסה עין השמש בכברה.

צד. קול המון כקול שד-י.

¹²³⁴⁵⁶⁷ תחכמה

בלשון הפסוק מ"א י"ח מ"א, קול המון. וביחזקאל א' כ"ד, כקול שד-י, ובדניאל, וקול דבריו כקול המון. ולפלא להעתיק מ"ש בס' משנת חכמים, סי' רע"ז, וז"ל, וראה זה מצאתי ראיתי מאמר נפלא, שאמר רבי לתלמידיו, צאו וראו אם המת ההולך במיטה ההוא הולך נכחו לגן ה' או לגיהנם, אמרו לו כמה נדע כי יירש ג"ע או גיהנם, ויען ויאמר, שימו לבבכם אל המספרים אחר מיטתו אם טוב ואם רע, ואז בקל יבחן ההולך לאור באור החיים והיורד לדין בשאול ואבדון, והיינו כעין מה שאמרו, "קול המון כקול שד-י".

צה. קודשא בריך הוא חדי בפלפולי דאורייתא.

מאמר העולם. וכעין זה במגיד משרים, ויקהל, אור לר"ח ניסן.

צו. רצונו שלא אדם זהו כבודו.

זה הלשון מובא בספר חסידים סי' קנ"ב, וכן בשו"ע על תוס' קידושין דף ל"א. ובירושלמי פאה א' ה"א, הלשון רצונה היא כבודה. ובדומה בגמרא נדרים כ"ד ע"א, כלום אמרת אלא בשביל כבודי, זה הוא כבודי. ויש במדרש הביאור, בראשית י"ח ה' עה"פ כן תעשה כאשר דברת, מכאן שכבוד אדם רצונו (עיין בתורה שלימה, על אתר).

צז. רשעים מלאים חרטה.

זה הלשון מובא בשבט מוסר פכ"ה, ובר"ח שער היראה פ"ג בשם ספר חסידים, ובאברנאל ש"ב י"ג ט"ו, ובס' בעש"ט, פ' תולדות יעקב, ועיין בגמ' נדרים ט' ע"ב, וכשהן מטמאין ורבין <http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

עליהן ימי נזירות מתחרטין בהן ונמצאו וגו' עיין רש"י שם. וכן מובא זה המאמר בפ"י רבינו המכירי (מח"ס סדה"י) בפ"י על קהלת פי"א פ"ט וכן בספר התניא פי"א מביאו בשם חז"ל.

צח. שאלת חכם חצי תשובה.

מובא בשו"ת חות יאיר סי' ק"י, ובמגדל עוז ה' תשובה פ"ה, ושו"ת ר"מ אלשקר סי' מ"ב. ובמבחר הפנינים כתב בלשון "שאלת חכם חצי חכמה".

צט. שוועת עניים אתה תשמע.

הרמב"ם בה' מתנות עניים פ"ו ה"ג כ' והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאמר "שוועת עניים אתה תשמע, וכן כתוב בזה הלשון בטי"ד סי' רמ"ג, ואולם בלשון הפסוק איוב ל"ד כ"ח, כ' וצעקת עניים ישמע. וזה הלשון אנו אומרים בתפילת נשמת – צעקת הדל תאזין תקשיב ותושיע.

ק. שכינה מדברת מתוך גרונו של משה.

זה הלשון לא נמצא בש"ס ובמדרשים. וכלשונו בצורתו מובא ביש"מ פ' אמור, ד"ה עוד נ"ל, ובפ' מטות, וגם במלבי"ם שמות ג' ב' כתב, וחז"ל בספרי (מטות) אמרו כל הנביאים נתנבאו בכה מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, ופי' שהיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ע"כ, וכן בנז"ק על מדרש מטות כ' משא"כ רבינו משה לפי שהי' יכול לכוין כאילו דיבר ה' מתוך גרונו, לכן בצדק אמר זה הדבר אשר צוה ה'. וכעין זה בנז"ק פנחס רל"ב ע"א, שכינתא מדבר על פומיה דמשה, ובתק"ז סוף תיקון ל"ח, משה ידבר והאלקים יענו בקול, בההוא זימנא משה ימלל בשכינתא הה"ד פה אל פה אדבר בו, וכ"כ במדרש נשא פי"ד י', בקולו של משה ה' מדבר עמו, ובילק"ש שמות רמז ע"ר, ה' אתה לעם מול האלקים, ה' אתה ככלי מלא דיבורים, ובילקוט ראובני סוף יתרו מביא מספר המגיד אשר אזכיר את שמי, והשכינה תדבר בפיו. ובנז"ק משפטים קט"ו ע"ב, פתחו ואמרו רעיא מהימנא פי שכינתא עלאה ותתאה, דבתרווייהו קב"ה אל פה מליל עמך בק"ש... דאתמר בי', רוממות א-ל בגרונו וכו'. ועיין בתפארת ישראל יומא פ"ו סי' כ' מ"ש באורך בזה המאמר.

אה"ח 1234567

אוצר חכמה

קא. שני הפכים בנושא אחד.

מובא במו"נ א' ע"ה, יוסף אומץ סי' תקי"ד, צפנת פענח להתולדות בשלח, קפ"ד ע"ב, ועוד.

קב. שקר אין לו רגלים.

מובא באותיות דרבי עקיבא בתחילתו וברש"י משלי י"ב י"ט, ובילקוט בראשית רמז נ', איתא אותיות של אמת בשתי רגלים ושל שקר ברגל אחד, ובצורר המור בראשית ד', – ממשיך ואומר, ואנו בעוונותינו משימים לו רגלים של ברזל. וכעין זה בגמ' שבת ק"ד ע"א, שיקרא אחדא כרעי' קאי, שיקרא לא קאי.

וכדאי ונכון להעתיק בזה דברי חן שכ' ביש"מ ח"ג בסופו, ליקוטים אבקת רובל, על המאמר שקר אין לו רגלים, ע"ד הלצה, כי יצה"ר נקרא שקר שמיפה השקר ויצ"ט הוא אמת, והנה

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

עד"מ מי שיש לו רגלים להלוך ובא לבית איש, וגוער בו האיש, צא מכאן, תיכף יוצא והולך בו, אבל החיגר והקטע לא יצא אף אם ידחפנו באמת הבנין, רק אם יתגבר עליו להשליכו בכל כוחו. ויש להרחיב המשל, והנמשל מובן מאליו, עכדה"ק ודפח"ח.

קג. שס"ה גידין באדם, כנגד שס"ה מצות לא תעשה.

לא נזכר בגמרא, ומקורו בזה"ק ח"א דף ק"ו ע"ב, ובגמרא מכות כ"ג ע"ב, הלשון, שס"ה מצות ל"ת כנגד ימות החמה, אף גם בתרגום יונתן מוזכר תלת מאה ושתין וחמשא גידין, וקרם עלוי מושכא (הקרים עור על הגידין) ומלי יתה בשרא.

אוצר החכמה

קד. תורה חדשה מאתי תצא.

בלשון הכתוב ישעי' נ"א, תורה מאתי תצא, ולא כתיב "חדשה", ואולם כך הוא הלשון במדרש ויקרא רבה פי"ג ג', אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חדש תורה מאתי תצא. ולפלא להעתיק בזה מש"כ בבני יששכר, חודש סיון מ"ה א"ט, וזל"ק: מרגלא בפומייהו דרבנן קשישאי גם רבותינו במדרשיהם הפסוק כי תורה חדשה מאתי תצא, ובאמת לא נמצא תיבת חדשה בפסוק רק כי תורה מאתי תצא, אבל תתבונן שהרבה ענינים הם בתורה שיש חילוק בין מתיבתא תתאה למתיבתא עילאה, כעין שדרשו כלת משה חסר כתיב, ובמסורת שלנו היא מלא, ואמרו ע"ז בזה"ק, במתיבתא עילאה הוא חסר, כן י"ל בתיבה "חדשה" שבכאן, שכן היא במתיבתא עילאה, והשי"ת יודע האמת, ודברינו בדרך אפשר, עכלה"ק.

א"ת"ח 1234567

קה. תכלית ידיעה שנדע שלא נרע.

מקורו בס' בחינת עולם לרבי ידיעי' הברדשי י"ג מ"ה, ובדומה לו כך הוא לשון הרמב"ם בפ' המשניות, סנהדרין פ"י בתחלתו (וכת החמישית), אין לשום תכלית החכמה לא לקבל כבוד מבנ"א ולא להרויח ממון, ולא יתעסק בתורת השי"ת להתפרנס בה "ולא תהיה אצלו תכלית למוד החכמה אלא לדעת אותה בלבד", וכן אין תכלית האמת אלא שידע שהוא אמת, והתורה אמת ותכלית ידיעתה לעשותה.

קו. תלמידי חכמים מדקדקין על פחות משה פרוטה.

מובא במהרש"א בב"ב ט"ו ע"ב בשם חז"ל, וכן בחולין צ"א ע"א, ובהגהות רש"ש שם כ' ואנכי בענייני לא מצאתיו בגמרא ובמדרשים. ובס' החיים, גאולה וישועה סופ"ב כ' כי הקמצא רמז לת"ח שאין פרנסתו מצוי' וצריך לדקדק בפחות משה פרוטה ולקמץ.

קז. תלמידי חכמים כל אחד מודה לחבירו בין על האמת ובין על השקר.

מובא בפסקי תוס' תענית סי' ח', ועיין שו"ת חת"ס ח"ו סי' ס"ו, פירוש על זה, ובס' דעת תורה ה' שחיטה סי' ד' אות כ"ז, כ' דהכוונה בפסקי התוס' שדרכו להודות ולשבח דברי חבירו בדרך כבוד ולומר דמסתבר טעמי, אבל מ"מ אינו מקבל דבריו וכעין זה בלשון "מודה" במהרש"א ב"ב צ"א ע"ב, דמודי להון נפל בידיהון, דהיינו דמחניף להון. – ובשם הגאון מקאזשאקלאו זצ"ל בעל ארץ צבי, נאמר, לפי הגמ' פסחים קי"ב ע"א, אם בקשת ליחנק

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה

היתלה באילן גדול, דהיינו אם רוצה שיתקבלו דבריו תולה אותו המאמר בשם אדם גדול, ועתה אם אחד ילך וישאל זה הגדול אם אמת הוא הדבר מה שאמרו בשמו, אז כדי שלא יתבייש חבירו שאמר שקר, יודה לו לחבירו על השקר ויאמר, אמת נכון הדבר שאני הוא שאמרו, ודפח"ח.

קח. אנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו.

לא נמצא בש"ס, גם בירושלמי נדרים פ"ג ה"ב לא נזכר דבר זה בין הדברים שנאמרו בדיבור אחד, ועיין אוהחה"ק דברים ל"ג – ומקורות בתיק"ז ריש תיקון ל"ב – ואיהי כלול תרין דבורין אנכי ולא יהי דאחמארא בדיבור חדא, וכלשונו בצורתו מובא במגדל עוז ה' יסודה"ת פ"א ה"ו. אח"ח 1234567

קט. ברית כרותה ללשה"ר שתתקבל על הלב.

מובא באלשיך קהלת ס"ז, ובמדרש תנחומא, מצורע, הלשון, ברית כרותה להקב"ה כל מי שמספר לשה"ר ילקה בצרעת. והלשון ברית כרותה לשפתים מבוא בגמ' מו"ק י"ח ע"א, סנהדרין ק"ב ע"א, ובמדרש במ"ר י"ח ה'.

קי. כל ישראל בחזקת כשרות.

לא נמצא בש"ס, ומקורו ברמב"ם הל' קידה"ח פ"ב ה"ב, ובהל' עדות פי"א ה"ג כתב, כל ת"ח בחזקת כשר עד שיפסל, כל עם הארץ בחזקת שהוא פסול עד שיוחזק שהוא הולך בדרכי הישרים.

קיא. כולו חייב זכאי.

לא נמצא בש"ס, ועיין בגמ' סנהדרין י"ז ע"ב.

קיב. אתרוג המורכב פסול.

לא נמצא בש"ס, ומקורו בשו"ת מהר"ש אלשיך סי' ק"י. ובשו"ת רמ"א סי' קכ"ו. ולפלא שאין הרמ"א מזכירו בשו"ע, ועיין בתשובת רמ"א סי' קי"ז שיוצא בדיעבד. ועיין בשו"ת אבני נזר חו"מ סי' קט"ו שכ' שהחזקה מלובלין זצ"ל לא חשש למורכב שהב"ח מתירו.

<http://www.otzar.org> הודפס מאתר אוצר החכמה